

هنری سنتی و ایرانی به نام ترمه بافی

رامونا جابریان، مسعود طالاری*

۱ کارشناس ارشد مهندسی شیمی نساجی و علوم الیاف

چکیده

ترمه بافی هنر ظریف و زیبایی است که قدمت آن در ایران به اوایل دوره صفویه برمی گردد و محل یافت آن کرمان و یزد است. اکنون با کم توجهی ای که نسبت به حفظ و احیای این پارچه صورت گرفته این سرمایه ایرانی رو به فراموشی است. از طرفی تنوع نقش بر روی این پارچه نیز امروزه تنها به سروهای خمیده که اصطلاحاً به آنها بته جقه می گویند محدود گردیده است. ترمه با توجه به ظرافت های بالایی که در زمینه های مختلف همچون طراحی دکوراسیون داخلی منازل و همچنین طراحی لباس دارا می باشد با کمی حمایت و توجه می تواند مجدد جایگاه خود را در میان مردم باز یابد. از این رو در این پژوهش سعی بر آن شده است تا با نگاهی جامع به این پارچه سنتی ایرانی روش هایی جهت احیای این پارچه ارائه گردد. نتایج حاصل از تحقیق صورت گرفته شده در این مقاله موید آن است که با حمایتی که از جانب مسئولین صورت می گیرد و همچنین با تشویق طراحان و بافندگان می توان این پارچه را مجدد کاربردی نمود.

واژه های کلیدی: ترمه، بافندگی، نساجی، پارچه، ایران

شاخه تخصصی: پژوهش های کاربردی در راستای بهبود کیفیت محصولات

مقدمه

ترمه پارچه ای بادوام و ظریف است که با کرک، پشم و یا ابریشم و از دو سری نخ تار و پود بافته می شود. شروع ترمه بافی در ایران به اوایل دوره صفویه می رسد هر چند برخی را عقیده بر آنست که زادگاه اصلی ترمه قلب آسیای مرکزی و ارتفاعات کشمیر است عده ای نیز بر این باورند که ترمه بافی در ابتدا در ایران آغاز گردید و سپس به کشمیر راه یافته است. آنچه در خصوص این پارچه بسیار ظریف می توان گفت این است که ذوق و سلیقه و ابتکار ایرانیان در ظرافت بافت، جنس و طرح های خیال انگیز آن در جهان کم نظیر می باشد. این هنر در دوره شاه عباس صفوی به اوج شکوفایی و تکامل خود دست یافت، که شهره جهان گشت و به یکی از محصولات صادراتی ایران مبدل شد [۱، ۲]

صنعت ترمه قبل از ورود پارچه ها و منسوجات بافت کارخانه های ماشینی غرب به ایران از رونق چشمگیری برخوردار بوده است و به دلیل مصارف و کاربرد متنوع آن در بین طبقات مرفه به بخشی از نیازهای مصرفی پاسخ داده است به طوریکه تعداد دستگاههای بافندگی در زمان قدیم در یزد حدود ۵۰۰ الی ۷۰۰ دستگاه می رسیده است اما در زمان حال این صنعت دستی تقریباً منسوخ شده است [۲، ۳]. مراحل بافت ترمه شامل انتخاب مواد اولیه مصرفی، شستن پشم، سفید کردن پشم، ثابت کردن رنگ، رنگرزی به وسیله رنگهای طبیعی و گیاهی می باشد. انواع ترمه های ایرانی و کشمیری شامل شال چهارقدی، شال راه راه، شال اتابکی، شال بندی، شال محرمات، شال کشمیری، شال کرمان، شال امیری، شال یزدی می باشد [۴]. کمبود استادکاران ماهر در این زمینه و وجود اساتید که گرد پیری و ناتوانی بر آنها چیره شده از دلایل فراموشی این هنر است. البته با وجود کارآموزان در این بخش این مهم امکان پذیر نشده است که می تواند به دو دلیل عمده باشد. که از جمله آن یا استادکاران قدرت بیان ندارد و نمی تواند درست آموزش دهند و یا اینکه مانند استادکاران قدیمی نمی خواهد آموزش دهد. عدم کاربرد ترمه در زندگی امروز نیز می تواند دلیل دیگری برای فراموشی آن باشد چرا که در گذشته از ترمه به عنوان چارقد، رویه لحاف، پرده، سفره، جانمازی و پارچه لباسی استفاده می شده است [۱].

نتیجه و بحث

سختی بافت ترمه به صورت دستی و همچنین بزرگی بیش از حد دستگاه ترمه بافی با امکانات و شرایط زیستی امروز به نوعی هماهنگ نخواهد بود و تنها کاری که از دست مسوولان برمی آید حفظ این هنر به عنوان نمادی از

نساجی سنتی ایران است. در هر حال، حمایت دولت و مسوولان از هنرمندان هنرهای سنتی در تامین معاش آنها می تواند هم در جلوگیری از فراموشی این هنرها که نماینده فرهنگ و هنر ایران است و هم در استقبال جوانان به این هنرها و اشتغال زایی و در نهایت صادرات موثر باشد. استفاده از این پارچه در تولید لباس و به کار گیری آن در طراحی دکوراسیون داخلی نیز یکی دیگر از راه های گسترش استفاده از این پارچه در بین مردم خواهد بود.

شکل ۱- تصویر مجموعه ای از استفاده های امروزی از ترمه

نتیجه

پایین بودن قدرت خرید مردم، گرانی مواد اولیه، مقدار کم تولید در طی طول روز، ظهور ماشین های پارچه بافی در سال های اخیر مهمترین دلایل عامل در راستای منسوخ شدن صنعت ترمه به شمار آورد. اما می توان با تقویت باورهای فرهنگی مربوط به اشتغال در این حوزه (صنایع دستی) ، ارائه امتیازات خاص به محدود شاغلین انگشت شمار در این رشته هنری و حمایت همه جانبه از این هنرمندان ، شاهد تحولی عظیم در این پارچه با ارزش ایرانی باشیم .

مراجع

- [۱] ایمان زکریایی کرمانی، شال های ترمه کرمان، ویرایش اول، انتشارات فرهنگستان هنر، سال ۱۳۸۸
- [۲] حسین یآوری ، آشنایی با هنر های سنتی ، ویرایش اول، انتشارات موسسه صبای سحر ، سال ۱۳۸۲
- [۳] هوشمند بهزادان و شاهپور وزیر دفتری، مانیزم ماشین های بافندگی ، ویرایش سوم، انتشارات دانشگاه صنعتی امیر کبیر ، سال ۱۳۸۵
- [۴] فرزانه محمدی، طراحی با ایده از ترمه، پایان نامه کارشناسی، جلد اول، سال ۱۳۸۸